ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих питань наукової та освітньої діяльності у сфері охорони здоров'я»

1. Мета

Проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих питань наукової та освітньої діяльності у сфері охорони здоров'я» (далі – проєкт Закону) розроблено з метою вдосконалення окремих питань наукової та освітньої діяльності у сфері охорони здоров'я, зокрема, в частині забезпечення якості практичної (клінічної) підготовки здобувачів освіти та створення законодавчого підґрунтя для використання тіл померлих осіб, їх частин та анатомічних матеріалів для проведення наукових досліджень та навчання у сфері охорони здоров'я.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Якість підготовки працівників сфери охорони здоров'я безпосередньо впливає на якість надання медичної, фармацевтичної та реабілітаційної допомоги населенню. Тому питання забезпечення якості освіти у сфері охорони здоров'я відносяться до числа одних з найбільш соціально значущих та пріоритетних завдань для держави.

Ключовим показником якості медичної освіти, від якої прямо залежить безпека й ефективність медичної та реабілітаційної допомоги, що надаватиметься громадянам, є належне опанування здобувачами медичної освіти (студентами, інтернами, резидентами і слухачами) вмінь та практичних (клінічних) навичок.

Так, відповідно до стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю «Медицина» та примірних програм підготовки в інтернатурі за відповідними спеціальностями, обсяг навчальних годин на практичну підготовку повинен складати не менше 50 % годин від загальної кількості навчальних годин, відведених на вивчення клінічних дисциплін, а на післядипломну етапі (інтернатура) цей показник сягатиме 70 %. При цьому, практична (клінічна) підготовка передбачає як використання симуляційних методів навчання, так і роботу із застосуванням діагностичного обладнання та безпосередню роботу біля ліжка пацієнта.

Одним із ключових елементів медичної освіти є практичне вивчення анатомії людини, що є неможливим без доступу до реальних анатомічних об'єктів – тіл померлих осіб, їх частин та анатомічних матеріалів. Такі матеріали використовуються не лише для навчальних цілей, але й у науково-дослідній роботі, що сприяє розвитку медичної науки, вдосконаленню діагностичних та лікувальних методів, а також підвищенню кваліфікації медичних працівників.

Міжнародна практика демонструє, що використання тіл померлих осіб для медичної освіти та наукових досліджень регулюється спеціальними законами, які чітко визначають порядок передачі тіла, умови його зберігання, використання та подальшого поховання. У більшості країн діє окрема система анатомічного донорства, відокремлена від трансплантаційного законодавства.

У Великій Британії Human Tissue Act (2004) встановлює обов'язковість письмової інформованої згоди, чіткий порядок використання тіл померлих осіб у навчанні та наукових дослідженнях і державний нагляд. Аналогічні норми діють у Канаді та Австралії, де на рівні провінцій та штатів прийнято закони (Anatomy Act, Human Tissue Act, Transplantation and Anatomy Act), що регламентують передачу тіл університетам, їх облік та умови використання. У Сполучених Штатах Америки застосовують Uniform Anatomical Gift Act (2006), який прямо передбачає можливість передачі тіла для освіти й науки та встановлює вимоги до згоди і взаємодії із закладами освіти.

У європейських країнах також діє спеціалізоване регулювання: у Франції система передачі тіла науці (don du corps à la science) визначена цивільним законодавством і підзаконними актами (зокрема, Code général des collectivités territoriales, Article R2213-13), а в Італії Закон № 10/2020 створив повноцінну національну модель добровільної передачі тіл для наукових та освітніх потреб. У Німеччині (Bestattungsgesetze der Länder) та Нідерландах (Закон про поводження з тілами, 1991) відповідні норми містяться в законах про поховання та регіональних актах, що регулюють діяльність анатомічних центрів; у Німеччині поширена модель добровільного заповідання тіла шляхом укладення договору з університетом.

Крім того, у міжнародній практиці застосовуються рекомендації Міжнародної федерації асоціацій анатомів (IFAA), які встановлюють етичні, правові та організаційні стандарти роботи з тілами померлих осіб та анатомічними матеріалами.

В Україні наразі відсутній єдиний, системно впорядкований підхід до правового регулювання використання тіл померлих осіб, їх частин та анатомічних матеріалів для освітніх та наукових цілей. Чинне законодавство містить окремі норми, що стосуються трансплантації, судово-медичної експертизи та поховання, однак ці норми не охоплюють повною мірою особливості поводження з тілами померлих осіб у контексті навчання та досліджень у наукових установах, закладах охорони здоров'я або закладах вищої освіти. У результаті існує правова невизначеність, що суттєво ускладнює діяльність закладів вищої освіти, наукових установ та закладів охорони здоров'я, а також створює ризики порушення етичних норм і прав людини.

Законодавче врегулювання цього питання сприятиме впровадженню в Україні найкращих міжнародних стандартів, а також забезпечить прозорість і підзвітність у процесах, пов'язаних з використанням тіл померлих осіб, їх

частин та анатомічних матеріалів для наукових досліджень і навчання у сфері охорони здоров’я.

Прийняття відповідного проєкту Закону є вкрай актуальним і необхідним кроком для забезпечення належного рівня підготовки медичних кадрів, розвитку медичної науки та сприяння інноваціям у сфері охорони здоров’я, усунення прогалин і колізій у чинному законодавстві, встановлення чіткого механізму використання анатомічних матеріалів, гарантування етичного та правового захисту осіб, які добровільно погодилися на посмертне використання свого тіла для проведення наукових досліджень та навчання у сфері охорони здоров’я.

Таким чином, прийняття проєкту Закону, який створить законодавче підґрунтя для використання тіл померлих осіб, їх частин та анатомічних матеріалів для проведення наукових досліджень та навчання у сфері охорони здоров’я, є об’єктивно необхідним для розвитку медичної освіти та науки в Україні, забезпечення правової визначеності у відповідній сфері та підвищення якості підготовки майбутніх медичних працівників.

3. Основні положення проєкту акта

Проєктом Закону пропонується внести комплексні зміни до чинного законодавства з метою врегулювання питань використання тіл померлих осіб, їх частин та анатомічних матеріалів для проведення наукових досліджень і навчання у сфері охорони здоров’я, шляхом:

доповнення Основ законодавства України про охорону здоров’я новою статтею 47^1;

внесення змін до статей 2, 6, 11, 16–18 та 22 Закону України «Про поховання та похоронну справу».

4. Правові аспекти

У даній сфері суспільних відносин діють такі законодавчі акти:
Конституція України;
Цивільний кодекс України;
Основи законодавства України про охорону здоров’я;
Закон України «Про поховання та похоронну справу».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проєкту Закону не потребуватиме додаткового фінансування з державного чи місцевих бюджетів.

6. Позиція зацікавлених сторін

Проєкт Закону потребує проведення публічних консультацій.

Проєкт Закону не стосується питань функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та

регіонального розвитку, прав осіб з інвалідністю, тому не потребує погодження уповноважених представників всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування чи інших відповідних органів місцевого самоврядування, Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю та всеукраїнських громадських організацій осіб з інвалідністю, їх спілок, Уповноваженого із захисту державної мови.

Проєкт Закону погоджено з Міністерством освіти і науки України, Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерством фінансів України, Міністерство цифрової трансформації України, Міністерством розвитку громад та територій України, Міністерством внутрішніх справ України, Національною академією медичних наук України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, уповноваженими представниками всеукраїнських профспілок, їх об'єднань та всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців.

Проєкт Закону потребує погодження з Національною поліцією України, Державною регуляторною службою України, Національною академією наук України.

Проєкт Закону стосується сфери наукової та науково-технічної діяльності і буде надісланий на розгляд Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій.

Проєкт Закону потребує здійснення правової експертизи Міністерством юстиції України.

7. Оцінка відповідності

У проєкті Закону наявні положення, що стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

У проєкті Закону відсутні положення, що стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод; впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією; створюють підстави для дискримінації.

Громадська антикорупційна, громадська антидискримінаційна та громадська гендерно-правова експертизи не проводилися.

Проєкт Закону потребує надсилання до Національного агентства з питань запобігання корупції для визначення необхідності проведення антикорупційної експертизи та Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів для проведення експертизи на відповідність зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовим, та праву Європейського Союзу (Aquis ЄС).

8. Прогноз результатів

Реалізація проєкту Закону не матиме негативного впливу на розвиток регіонів, підвищення чи зниження спроможності територіальних громад; ринок праці, рівень зайнятості населення; громадське здоров'я, покращення чи погіршення стану здоров'я населення або його окремих груп; екологію та навколишнє природне середовище, обсяг природних ресурсів, рівень забруднення атмосферного повітря, води, земель, зокрема забруднення утвореними відходами, інші суспільні відносини.

Реалізація проєкту Закону матиме позитивний вплив на розвиток системи освіти у сфері охорони здоров'я і, відповідно, якість надання медичної, фармацевтичної та реабілітаційної допомоги.

Вплив на інтереси зацікавлених сторін:

Заінтересована сторона	Вплив реалізації акта на заінтересовану сторону	Пояснення очікуваного впливу
Працівники сфери охорони здоров'я	Позитивний	Можливість здобути якісну освіту у сфері охорони здоров'я на рівнях вищої освіти та у системі післядипломної освіти
Заклади охорони здоров'я	Позитивний	Заклади охорони здоров'я отримують якісно підготовлених спеціалістів
Пацієнти	Позитивний	Пацієнти отримують якісну медичну, фармацевтичну та реабілітаційну допомогу
Заклади вищої освіти, наукові установи	Позитивний	Можливість забезпечувати якісну підготовку на рівнях вищої освіти та у системі післядипломної освіти

Міністр охорони здоров'я України **Віктор ЛЯШКО**

«___»_____ 2025 року